

การถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น
ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ
The Transmission of Saw-u Solo Performance in
"Khaek Mon Sam Chan"
through Luang Phairoh Seangsaw (Un Durayachiwin):
A Case Study of Khru Chewengsak Phothisombat

ชญานนท์ ศรีอนันต์*¹ และ สุรพงษ์ บ้านไกรทอง²
Chayanant Srianant*¹ and Surapong Bankrithong²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประวัติและองค์ความรู้ซอฮู้ของผู้สอน ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ เริ่มเรียนดนตรีไทยจากบิดา และได้เข้าฝากตัวเป็นศิษย์กับครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ได้รับการถ่ายทอดเดี่ยวซอฮู้ เพลงสดสวณ สามชั้น และเพลงแขกมอญ สามชั้น 2) วิธีการคัดเลือกลูกศิษย์ และคุณสมบัติของลูกศิษย์ ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ จะคัดเลือกลูกศิษย์ที่มีความสนใจในเครื่องดนตรีแต่ละชนิด 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับการบรรเลงเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น เดี่ยวซอฮู้ ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) เป็นเพลงในอัตราจังหวะ สามชั้น หน้าทับปรบไก่ มีจำนวน 3 ท่อน ท่อนละ 6 จังหวะหน้าทับ แต่จะมีการใช้หน้าทับมอญและ

* corresponding author, email: chaya.anxn@gmail.com

¹ นักศึกษาภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ Student of Thai Music Department, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

² Asst.Prof.Dr., Thai Music Department, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

หน้าทับแขกแทรกอยู่ 4) การถ่ายทอด มีการฝากตัวเป็นศิษย์ ถ่ายทอดเป็นแบบ
มุขปาฐะไปที่ละวรรคทีละท่อน

คำสำคัญ: การถ่ายทอด / แหกมอญ สามชั้น / หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

Abstract

The purpose of this study was to examine the process of teaching solo Saw-U performance for the "Khaek Mon Sam Chan" piece by Luang Phairoh Seangsaw (Un Durayachiwin), focusing on a case study of Khru Chawengsak Phothisombat. The research followed a qualitative methodology, collecting data from documents and interviews, with the main research tool being an interview guide.

The study's results were 1) Background and Knowledge of the Instructor: Khru Chawengsak Phothisombat began learning Thai music from his father and later became a student of Luang Phairoh Seangsaw (Un Durayachiwin). He learned the solo Saw-U performances for "Sudsanguan Sam Chan" and "Khaek Mon Sam Chan." 2) Selection and Qualifications of Students: Khru Chawengsak Phothisombat selected students who showed interest in specific musical instruments. 3) Knowledge of Saw-u Solo in "Khaek Mon Sam Chan": "Khaek Mon Sam Chan" by Luang Phairoh Seangsaw (Un Durayachiwin) follows a triple rhythm structure with 3 sections, each containing 6 beats, but it also incorporates Mon and Khaek rhythms. 4) Transmission Process: The instruction involves a direct apprenticeship, with verbal instructions and demonstrations given line by line and section by section.

Keywords: The Transmission / Khaek Mon Sam Chan / Luang Phairoh Seangsaw (Un Durayachiwin)

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการกิน การแต่งกาย การทำงาน การสื่อความหรือหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มา เกิดมาจากการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เมื่อมีการประดิษฐ์ หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคม ได้ดีกว่า รวมถึงอาจจะทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้ วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย (ครูบ้านนอกดอทคอม, 2551) ซึ่งในสมัยก่อนความเจริญและความเสื่อมของศิลปะ อยู่ที่ความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง ยามสงบราบคาบศิลปะทั้งปวงก็เจริญรุ่งเรือง และได้รับการส่งเสริมจากพระเจ้าแผ่นดิน ศิลปะ ดนตรี และการละครของไทยได้รับการทะนุบำรุงจากพระเจ้าแผ่นดิน เจ้านายและประชาชนร่วมมือกัน เมื่อมีผู้อุปถัมภ์ ค้ำชู ผู้ที่มีฝีมือและความคิดก็พยายามชวนชวายเป็นและทำการเผยแพร่ด้วยการสั่งสอนศิษย์ (บรรเลง สาคริก, 2503 : 21) อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของไทยได้อย่างชัดเจน คือ ดนตรีไทยและเพลงไทยที่เกิดขึ้นจากบรรพบุรุษของไทย ที่มีการสั่งสมจนกลายเป็นรูปแบบในปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดดนตรีไทยให้แก่อนุชนรุ่นหลัง

การถ่ายทอดดนตรีไทยในอดีตนั้นมีการถ่ายทอดทั้งในระดับสามัญชนและราชสำนัก ซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ โดยสามัญชนจะได้รับการถ่ายทอดจากบ้านครูดนตรีไทยผู้มีฝีมือ มีการเรียนการสอนในบ้านหรือในวัด ในส่วนของราชสำนักนั้นจะได้รับการถ่ายทอดจากครูดนตรีไทยผู้มีชื่อเสียง ซึ่งมีการถ่ายทอดทั้งในวังหลวงและในวังของเจ้านายต่าง ๆ (ณรุทธ์ สุธธจิตต์, 2562 : 35)

แต่โบราณมาใช้ในการสั่งสอนอบรมด้วยความทรงจำและปฏิบัติอย่างจริงจัง จนเกิดความชำนาญ ทำนองเพลงไทยอาจผิดเพี้ยนกันไปตามความนิยมและตามความสามารถของอาจารย์ผู้สอน โดยมากอาจารย์จะสอนศิษย์ตามปฏิภาณ ความสามารถและความฉลาดของศิษย์ ผู้ที่มีความสามารถก็ได้ทำนองที่แปลก ไพเราะ และโดดเด่นพิสดารกว่าผู้ที่ไม่มีความสามารถ แต่ส่วนใหญ่คงรักษาไว้ซึ่งจังหวะและเสียงสำคัญ (บรรเลง สาคริก, 2503 : 33)

ผู้ที่มีฝีมือในการดนตรีไทยในสมัยก่อนเป็นผู้มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมน้อยมาก โดยมักมีการบรรเลงอวดฝีมือกันเรียกว่าการบรรเลงเดี่ยว เป็นการประกวด

ฝีมือและประหวอดทาง เป็นการปฏิบัติอย่างพิสดารทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คึกคักและเศร้าสลดตามไปด้วย นักดนตรีที่เชี่ยวชาญจะสามารถจำเพลงได้ และสามารถประดิษฐ์เพลงได้ด้วยปฏิภาณอันเลิศ (บรรเลง สาคริก, 2503 : 33) ซึ่งครูผู้หนึ่งที่มีความสามารถในการบรรเลงเดี่ยวซออุ้ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั้นคือ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) เป็นครูอาวุโสที่มีเมตตากรุณา ทั้งมีนิสัยเยือกเย็นสุภาพ ควรแก่การเป็นปูชนียบุคคลยิ่งนัก เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดศิลปะการละครนั้น หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) เป็นคนแรกที่สืบทอดตามเสียงและถ้อยคำที่ร้องได้อย่างชัดเจนทางซออุ้ของท่านนั้น เรียกได้ว่า เป็นทางที่ทรงศิลปะสยามสังคีตอยู่ในปัจจุบัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท่านเอง ทุกนิ้ว ทุกคันชัก หาทิไม่ได้แม้แต่ชนิดเดียว ในสมัยรัชกาลที่ 6 ท่านได้สอนดนตรีให้แก่วงเครื่องสายของสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชเทวี วงพระสุจริตสุตา และวงพระยานิรุทธเทวา เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 7 นอกจากสอนถวายเจ้านายในวงเครื่องสายในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังได้สอนถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตมงคลและข้าหลวงในวัง ภายหลังกรมศิลปากรได้เชิญให้สอนประจำที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร นอกจากนี้ยังได้ช่วยฝึกสอน ปรับปรุงวงดนตรีไทยของสโมสรนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนปรากฏชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยแพร่หลาย (พิชิต ชัยเสรี, 2532 : 210) ทั้งยังได้มีการถ่ายทอดวิชาความรู้การบรรเลงซอให้กับลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงไว้หลายท่าน เช่น ครูจีรพล เพชรสม และครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติน (สุรพงษ์ บ้านไกรทอง, 2558 : 66)

ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติน เป็นที่รู้จักในฐานะนักดนตรีไทยกลุ่มหนึ่งสมญานามว่า “สามทหารเสือ” นั่นคือนักดนตรีไทยทายาททางดนตรีของเอตทัคคะทางกระบวนซอของยุครัตนโกสินทร์คือ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) (เสาวลักษณ์ คำจันทร์, 2563 : 2) ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัตินได้รับการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวซอจากหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) หลายเพลงด้วยกัน เช่น นกขมิ้น สามชั้น สุรินทราหู สามชั้น พญาโคก สามชั้น สุดสงวน สามชั้น และแขกมอญ สามชั้น (เสาวลักษณ์ คำจันทร์, 2563 : 28)

เพลงแขกมอญ เป็นเพลงไทยสำเนียงมอญ มีอยู่ทั้งหมดสามท่อน ทำนองสองชั้นและชั้นเดียวมีมาแล้วแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ทำนองชั้นเดียวนั้นจัดไว้ใน

ประเภทเพลงเร็วของโบราณ ใช้สำหรับบรรเลงปีพาทย์โดยเฉพาะ ส่วนทำนองสองชั้นนิยมนำมาบรรเลงและขับร้องประกอบการแสดงโขนละครเป็นสำคัญ แต่ก็มักใช้เฉพาะท่อนหนึ่งและท่อนสองเท่านั้น จนกระทั่งราชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) หรือที่รู้จักกันในหมู่นักปี่พาทย์ไทยว่า ครูมีแขก ได้คิดประดิษฐ์เพลงแขกมอญทำนองสามชั้นขึ้น โดยยืดยายจากทำนองสองชั้นของเดิม เพื่อให้วงมโหรีในความควบคุมของท่าน นำออกไปบรรเลงเป็นเพลงรับร้อง เมื่อถึงยุคนิยมฟังเพลงเถาราวปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีสังคีตอาจารย์หลายต่อหลายท่าน เรียบเรียงเพลงแขกมอญขึ้นเป็นเพลงเถาหลายต่อหลายทาง นิยมใช้บรรเลงเป็นเพลงรับร้องสืบมาจนถึงปัจจุบัน (สุรัชย์ เครือประดับ, 2516 : 32)

จากการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ เพื่อศึกษากลวิธี เทคนิคการบรรเลงเดี่ยวซออู้ที่มีคุณค่า มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในแนวทางการบรรเลงของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ที่ได้รับการยอมรับและมีการถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน และนำไปสู่การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อันเป็นมรดกประจำชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ

ประโยชน์ที่ได้รับ

ได้ทราบถึงกระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา

ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติเท่านั้น โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยในครั้งนี้ไว้ดังนี้

1. ประวัติและองค์ความรู้ของผู้สอน
2. วิธีการคัดเลือกลูกศิษย์ และคุณสมบัติของลูกศิษย์
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับการเดี่ยวซอู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น
4. การถ่ายทอด
 - 4.1 ขั้นตอนการถ่ายทอด
 - 4.2 วิธีการ และกลวิธีการถ่ายทอด
 - 4.3 แบบฝึกหัดในบทเพลง
 - 4.4 วิธีการวัด และประเมินผล
 - 4.5 เกิดประวัติและเรื่องอื่น ๆ ที่ปรากฏในการถ่ายทอด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยรวบรวมจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องมือและมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1. บุคคลข้อมูล

ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ เรื่อง การถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์การถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ

3.2 ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำแบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ประวัติและองค์ความรู้ของผู้สอน
- 2) วิธีการคัดเลือกลูกศิษย์ และคุณสมบัติของลูกศิษย์

3) องค์ความรู้เกี่ยวกับการเดี่ยวซอู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น

4) การถ่ายทอด

4.1) ขั้นตอนการถ่ายทอด

4.2) วิธีการ และกลวิธีการถ่ายทอด

4.3) แบบฝึกหัดในบทเพลง

4.4) วิธีการวัด และประเมินผล

4.5) เกณฑ์ประวัติและเรื่องอื่น ๆ ที่ปรากฏในการถ่ายทอด

3.3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 แสดงว่าแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย มีความสอดคล้องและสามารถใช้ในการจัดทำวิจัย เรื่อง การถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะ เสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ได้

3.4 ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ข้างต้นมาปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ออกแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาเรื่องการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอน ดังนี้

4.1 การศึกษาข้อมูลเอกสารจากหนังสือ บทความ วารสาร เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

4.1.1 คลังข้อมูลดิจิทัลของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

4.1.2 ระบบคลังข้อมูลดิจิทัล กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

4.1.3 หอสมุดดนตรีไทย สำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ได้สร้างขึ้นเพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอู้ เพลงแขกมอญ

สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ

4.3 การบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลจากการดำเนินงานภาคสนาม โดยมีการบันทึกเสียงและภาพนิ่งด้วยโทรศัพท์มือถือ

5. การจัดกระทำกับข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษารวบรวมทั้งเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์มาจัดลำดับเนื้อหา

5.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่บันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ มาเรียบเรียงเนื้อหาตามประเด็นที่วางไว้

5.3 ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 นำข้อมูลจากภาคสนามมาทำการวิเคราะห์ จำแนก แจกแจง จัดหมวดหมู่ แบ่งประเภทแล้วสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction)

6.2 สังเคราะห์ข้อมูลการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ

ผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและได้รับการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. ประวัติและองค์ความรู้ซออู้ของผู้สอน

ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ได้เริ่มเรียนดนตรีไทยจากบิดาตั้งแต่อายุ 11 ปี และเรียนดนตรีเพิ่มเติมจากครูพิตร เลิศล้ำ เมื่อปี พ.ศ. 2506 ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ได้เรียนกับ ครูศิลป์ ตรีโมท ครูละเมียด จิตตเสวี ครูท้วม ประสิทธิ์กุล ครูอุษา สุกันธมาลัย ได้เข้าฝากตัวเป็นศิษย์ กับครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) เพลงเดี่ยวซออู้ที่ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) มีทั้งหมด 2 เพลง ได้แก่ เพลงสุดสงวน สามชั้น และเพลงแขกมอญ สามชั้น ในปัจจุบันครูเชวงศักดิ์

โพธิสมภดี เกษียณอายุราชการเป็นข้าราชการบำนาญ และดำรงตำแหน่ง
ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญการสอนด้านดนตรีไทย

2. วิธีการคัดเลือกลูกศิษย์ และคุณสมบัติของลูกศิษย์

ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมภดี จะคัดเลือกลูกศิษย์ที่มีความสนใจในเครื่องดนตรี
แต่ละชนิด ลูกศิษย์ของครูเชวงศักดิ์ โพธิสมภดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนในระดับ
มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา การถ่ายทอดเพลงจะเป็นแบบมุขปาฐะ ผู้ที่จะ
ได้รับการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น จะต้องเป็นผู้ที่มี
พื้นฐานในการบรรเลงซอฮู้เป็นอย่างดี

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับการเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น

3.1 จังหวะและหน้าทับของเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น

เดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น
ดुरยะชีวิน) เป็นเพลงในอัตราจังหวะ สามชั้น หน้าทับปรบไก่ มีจำนวน 3 ท่อน
ท่อนละ 6 จังหวะหน้าทับ แต่จะมีการใช้หน้าทับอื่น ๆ แทรกอยู่ในแต่ละท่อน ได้แก่
หน้าทับมอญจะแทรกอยู่ในท่อนที่ 2 และหน้าทับแขกซึ่งจะแทรกอยู่ในท่อนที่ 3

หน้าทับแขก

-- โจ๊ะ โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- ดิง - ทัง	ดิง ทัง - ดิง
--------------	---------------	-------------	---------------

หน้าทับมอญ

----	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	-- ทัง ดิง	-- ทัง ดิง
------	---------------	------------	------------

ในหน้าทับที่ 4-6 ของทุกท่อน ทำนองจะซ้ำกัน ซึ่งลักษณะที่ซ้ำกันนี้
เป็นการเปิดโอกาสให้นักดนตรีแสดงความสามารถในการแปรทางได้อย่างดีเยี่ยม

3.2 บันไดเสียงของเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น

เพลงแขกมอญ สามชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล x ด ร (ทางขวา)
บันไดเสียง ท ด ร x ฟ ซ (ทางกลาง) และบันไดเสียง ด ร ม x ซ ล (ทางเพียงออบน)

3.3 การดำเนินกลอนของเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดुरยะชีวิน)

เดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น
ดुरยะชีวิน) มีการดำเนินกลอนในทางโอดที่มีความคล้ายคลึงกันทั้ง 3 ท่อน ซึ่งเป็
นการดำเนินกลอนคล้ายกับเสียงเอื้อนของการร้อง และพบการผูกกลอนให้จบ
ในจังหวะยก ซึ่งกลอนเช่นนี้เป็นเอกลักษณ์ของเพลงสำเนียงมอญที่พบมาอย่างหนึ่ง

ส่วนในทางพัน ในท่อน 1 และ 2 จะมีความคล้ายคลึงกัน คือ เป็นการแปรทำนองเป็นทางเก็บตลอดทั้งท่อน แต่ในท่อน 3 จะเป็นการแปรทำนองให้เป็นสำเนียงแขก ในช่วงต้นจะเป็นทางเก็บอย่างจาว ๆ แต่ตั้งแต่ช่วงกลางตลอดจนจบเพลงจะเป็นการแปรทำนองเป็นทางเก็บอย่างสมบูรณ์

3.4 เอกลักษณ์ และลีลาที่โดดเด่นของเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญสามชั้น

เดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้นดुरยะชีวิน) ได้ปรากฏเอกลักษณ์ และลีลาที่โดดเด่น ซึ่งทั้ง 3 ท่อน จะมีเอกลักษณ์ และลีลาที่โดดเด่นที่แตกต่างกัน ดังนี้

ท่อน 1 ทางพัน ในบรรทัด 6-7 ในบรรทัดที่ 6 นั้นจะเป็นกลอนที่จะพบได้ในท่อน 1 ทางพันเพียงเท่านั้น เช่นเดียวกับในบรรทัดที่ 7 ซึ่งห้อง 1 – 6 ในส่วนนี้ต้องยกออกมาฝึกแยกจากตัวเพลง เพราะไม่ใช่กลอนเพลงสำหรับบรรเลงเพลงทั่วไป ทำให้นับวัดกันได้ ดังที่ครูเซวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ได้กล่าวไว้ว่า

“ลูกนี้มันเป็นสัญลักษณ์เลยนะ มันทำยาก ระยะเวลาจะทำ
ยังไง ชิมจะทำยังไง ซอสามสายจะทำยังไง ต้องหลบเสียงกันน่าดูเลย
แต่ซอฮู้ทำได้”

(เซวงศักดิ์ โพธิสมบัติ, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566)

ท่อน 1 ทางพัน บรรทัดที่ 6-7

ล ช พ ดิ	พ ช พ ท	ช ล ช ร	ช ล ช ร	ช ล ช ร	ช ล ช ร	ด ท ดิ	พ ช พ ท
ดิ ร ดิ	ริ ดิ ท	ดิ ท ล	ท ดิ ช	ล ดิ ริ	ริ ดิ ล	พ ช ล พ	ม พ ช ล

ท่อน 2 ทางโอด ในบรรทัดที่ 11-12 จะเป็นการสอดแทรกสำเนียงมอญเข้าไป

ในบรรทัดที่ 11 และวรรคหน้าของบรรทัดที่ 12 วรรคหน้าให้ใช้หน้าทับมอญและเมื่อถึงวรรคหลังของบรรทัดที่ 12 ก็ให้เปลี่ยนเป็นหน้าทับปรบไก่เหมือนเดิม

ท่อน 2 ทางโอด บรรทัดที่ 11-12

----	----	--- ด ¹	--- ร ²	----	- พ ⁴ - ร ²	--- ด ¹	ร ² ด ¹ - ช
----	- ช - ท	--- ดิ	ท ดิ ริ ดิ - ช	- ช ⁴ พ ร พ ช	- ดิ พ ช ดิ ท - ดิ	ท ดิ ริ - ริ ดิ ท	--- - ท ดิ ริ

ท่อน 3 ในทางพันจะเป็นการผูกกลอนเพลงให้เป็นสำเนียงแขก และใช้หน้าทับแขกในการตีประกอบจังหวะ

ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัตี ได้กล่าวถึงท้ายถึงการรักษาเอกลักษณ์ของเดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ไว้ว่า

“เราต้องรู้ว่าแต่ละท่อนมีตำแหน่งไหนบ้างที่ควรรักษาเอาไว้
ท่อน 1 นี้ เอกลักษณ์ของมัน คือ ตรงบรรทัดที่ 6 และ 7 ท่อน 2 นี้
ถ้าจะออกภาษามอญก็ได้ ส่วนท่อน 3 นี้เป็นแขกชัดเจนอยู่แล้ว
เราต้องรักษาเอาไว้”

(เชวงศักดิ์ โพธิสมบัตี, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2566)

3.5 อารมณ์เพลงของเดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น

เดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) เป็นเพลงที่มีการแทรกสำเนียงมอญและสำเนียงแขกไว้ในเพลง ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัตี ได้กล่าวถึงอารมณ์ของเพลงไว้ว่า

“อารมณ์เพลงของเพลงนี้ หรือไม่ว่าเพลงไหน ๆ หลัก ๆ แล้ว
ให้ดูจากเนื้อร้องเลย เพราะเนื้อร้องที่เขาเอมาร้องมันต้องเข้ากับ
อารมณ์เพลงด้วย ถ้าคิดอะไรไม่ออกก็ดูเนื้อร้องเลย อย่างแขกมอญนี้
ก็ที่ร้องว่า ‘สุ่มไฟไว้ในมุ้ง’ นั้นแหละ”

(เชวงศักดิ์ โพธิสมบัตี, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566)

จากบทร้องเพลงแขกมอญจากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่ 17 ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยาที่ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัตี ได้กล่าวถึงข้างต้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงอารมณ์ของบทร้องนี้ พบว่าบทร้องนี้แสดงอารมณ์ของนางวันทองที่มีความหวาดกลัว ตกใจ และมีความสยดสยองใจ

3.6 เทคนิค และกลวิธีการบรรเลงพิเศษที่ปรากฏเฉพาะในเดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น

เดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ได้ปรากฏเทคนิค และกลวิธีการบรรเลงพิเศษที่ปรากฏเฉพาะในเพลงนี้ ได้แก่

3.6.1 การป้ายนิ้ว คือ การใช้นิ้วนาง ป้ายจากเสียงหนึ่งไปหาอีกเสียงหนึ่ง

3.6.2 การรูดนิ้วก้อย คือ การใช้นิ้วก้อยกดที่เสียงหนึ่งแล้วรูดลงไปหาอีกเสียงหนึ่ง ซึ่งปรากฏอยู่หลายตำแหน่ง

นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคนิคการสะเดาะ การรูดนิ้ว การพรมเปิด และการพรมจาก การป้ายนิ้ว การถอนคันชัก การสับตั่ว การสับตั่วคันชัก การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้ว การสะอึก การควงเสียง มีการใช้กลอนฝาก และนิ้วนาศดุซึ่งปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในเดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)

4. การถ่ายทอด

4.1 ขั้นตอนในการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)

ขั้นตอนการถ่ายทอดจะเริ่มจากการฝากตัวเป็นศิษย์โดยการนำพวงมาลัย มอบให้ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ จากนั้นจึงเริ่มต่อเพลงไปที่ละท่อน เมื่อครูต่อเพลงให้ครบทั้ง 3 ท่อนแล้ว ครูจะให้ผู้เรียนบรรเลงตั้งแต่ต้นจนจบทั้ง 3 ท่อน และให้คำแนะนำต่าง ๆ เกี่ยวกับกลวิธีการบรรเลงในแต่ละวรรคแต่ละท่อน

4.2 วิธีการ และกลวิธีในการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)

ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ มีวิธีการถ่ายทอดเป็นแบบมุขปาฐะ คือ ถ่ายทอดไปที่ละวรรคทีละท่อน โดยครูจะมีการนอยเสียงคลอไปกับผู้เรียน และเคาะจังหวะให้ผู้เรียน เมื่อต่อเพลงจบแล้ว ครูจะให้ผู้เรียนบรรเลงตั้งแต่ต้นจนจบ พร้อมกับใช้ฉิ่ง และโทนร่ำมะนาตีประกอบจังหวะเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน และครูจะยกเอากลอนที่บรรเลงได้ยากมาเป็นแบบฝึกหัดเพื่อให้ผู้เรียนได้นำมาฝึกแยกจากตัวเพลง

4.3 แบบฝึกหัดที่ใช้สำหรับฝึกกระหว่างการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)

ในการถ่ายทอด จะมีบางวรรคบางประโยคที่บรรเลงได้ยาก ครูจะยกเอากลอนเพลงเหล่านั้นมาเป็นแบบฝึกหัดเพื่อให้ผู้เรียนได้นำมาฝึกแยกจากตัวเพลง ให้ผู้เรียนได้ฝึกซ้อมกลอนเพลงเหล่านั้นจนมีความคล่องตัวเสียก่อนแล้วจึงค่อยนำมาบรรเลงรวมกันในตัวเพลง

ตัวอย่างแบบฝึกหัดที่ใช้สำหรับฝึกกระหว่างการถ่ายทอด

ดัดรีดิ	รีดิตีท	ดัดทลิ	ทดลิช	ลิดิรีดิ	รีดิลิช	พิชลิฟ	มพิชลิ
---------	---------	--------	-------	----------	---------	--------	--------

4.4 วิธีการวัด และประเมินผลของการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุระชีวิน)

ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ จะมีวิธีการวัดประเมินผลผู้เรียนที่ใช้ระหว่างการถ่ายทอดการบรรเลงซอฮู้เพลงแขกมอญ สามชั้น คือ การให้ผู้เรียนบรรเลงซอฮู้ เข้ากับจังหวะกลองและฉิ่งให้ครูฟัง ตั้งแต่ต้นจนจบ หากผู้เรียนสามารถบรรเลง ได้อย่างครบถ้วนถือเป็นการสอบผ่านและจบการบวนการถ่ายทอด

4.5 เกร็ดประวัติและเรื่องอื่น ๆ ที่ปรากฏในการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุระชีวิน)

ในระหว่างการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุระชีวิน) นอกจากวิธีการและกลวิธีต่าง ๆ แล้ว ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติมักจะเล่าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้เรียนฟังเสมอ เช่น เรื่องราว ในขณะที่ครูกำลังได้รับการถ่ายทอดเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น จากหลวง ไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุระชีวิน) เรื่องราวในตอนครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติได้สนทนากับพระช่วงเกษตรศิลปการ (ช่วง โลจายะ) เรื่องราวตอนที่เรียนดนตรีกับ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุระชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ พบว่า มีการฝากตัวเป็นศิษย์กับครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ลักษณะ การถ่ายทอดเป็นแบบมุขปาฐะ ถ่ายทอดไปที่ละวรรคทีละท่อน โดยครูจะมีการนอยเสียงคลอไปกับผู้เรียน และเคาะจังหวะให้ผู้เรียน เมื่อต่อเพลงจบแล้ว ครูจะให้ผู้เรียนบรรเลงตั้งแต่ต้นจนจบ พร้อมกับใช้ฉิ่งและโทนร่ำมะนาตีประกอบจังหวะ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน ในบางวรรคบางประโยคที่บรรเลงได้ยาก ครูจะยกเอากลอนเพลงเหล่านั้นมาเป็นแบบฝึกหัดเพื่อให้ผู้เรียนได้นำมาฝึกแยกจากตัวเพลง ในระหว่างการถ่ายทอดครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ จะเล่าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตของครู รวมถึงเกร็ดประวัติที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยให้ผู้เรียนฟังเพื่อเป็นความรู้แก่ผู้เรียน ในส่วนของเดี่ยวซอฮู้ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะ

เสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษา ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัตติ พบว่า มีการดำเนินกลอนในทางโอดที่มีความคล้ายคลึงกันทั้ง 3 ท่อน ซึ่งเป็นการดำเนินกลอนคล้ายกับเสียงเอื้อนของการร้อง ส่วนในทางพัน ในท่อน 1 และ 2 จะมีความคล้ายคลึงกัน คือเป็นทางเก็บตลอดทั้งท่อน แต่ในท่อน 3 จะเป็นการแปรทำนองให้เป็นสำเนียงแขก มีการใช้เทคนิคการสะเตาะ การรูดนิ้ว การพรมเปิด และการพรมจาก การป้ายนิ้ว การถอนคันชัก การสะบัดนิ้ว การสะบัดคันชัก การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้ว การสะอึก การควงเสียง นี้นาคสะดุ้ง และมีการใช้กลอนฝาก ที่มีการผูกกลอนให้เสียงลูกตกของวรรณียึดไปตกหลังจังหวะตก ซึ่งปรากฏอยู่ในทางเดี่ยวซอของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) เช่น เดี่ยวซออุ้เพลงพญาโศก สามชั้น เดี่ยวซออุ้เพลงสารถิสามชั้น เดี่ยวซอดังเพลงต่อยุรูป สามชั้น เดี่ยวซอดังเพลงสุรินทราหู สามชั้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์ฤทัย อยู่คง(2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาเดี่ยวซอดังเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) พบว่า จากการศึกษาภูมิปัญญาทางซอของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ที่ได้ศึกษาแบ่งเป็น 3 หัวข้อ คือ 1.การรับศิษย์ในการเข้าเรียนดนตรี 2.วิธีการถ่ายทอดดนตรี 3.เกร็ดความรู้และเทคนิคทางดนตรี โดยในหัวข้อที่ 1 และ 2 จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ และกลุ่มที่ 2 คือลูกศิษย์นอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้แก่ ชุมชนดนตรีที่ธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) และที่บ้าน 2 กลุ่มนี้มีความต่างกัน และส่วนของเกร็ดความรู้และเทคนิคทางดนตรี ในการเรียนดนตรีมีเทคนิคต่างๆ เช่น การสะบัดคันชัก การหมุนซอสามสาย เป็นต้น ครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) มีวิธีการสอนคือ จะปฏิบัติเป็นตัวอย่าง แล้วให้ผู้เรียนจดจำและปฏิบัติตาม โดยที่ครูหลวงไพเราะคอยชี้แนะ และจากการศึกษาสำนวนกลอนพบว่า ในเที่ยวหวานมีการนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้เพื่อตกแต่งทำนองเพลง สำนวนกลอนจึงมีความไพเราะ และมีเอกลักษณ์ การศึกษาเทคนิคในทางเดี่ยวเพลงพญาโศก สามชั้น พบว่า ในเพลงมีการใช้เทคนิคการขยี้นิ้ว การขยี้คันชัก การพรมนิ้วเปิด การพรมคลึงนิ้ว การสะบัดนิ้ว การสะบัดคันชัก การรูดนิ้ว การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้ว การสะอึก และการควงเสียง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เดี่ยวซออุ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) นอกจากครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติแล้ว ยังมีนักดนตรีไทยอีกหลายท่านที่ได้รับการถ่ายทอดทางการบรรเลงเพลงนี้ เช่น ครูวรยศ ศุขสายชล ครูจิรพล เพชรสม ซึ่งจะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยในส่วนของการละเอียดเทคนิคการบรรเลง แต่ยังคงไว้ซึ่งเค้าโครงเดิมตามแนวทางของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซออุ ซอดัง และซอสามสาย ในเพลงอื่น ๆ ของครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาข้อมูลและทักษะที่เป็นความรู้ อีกทั้งยังเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้คงอยู่สืบไป

บรรณานุกรม

- ครูบ้านนอกดอทคอม. (2551). ความหมายของวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. ได้จาก: [https:// www.kroobannok .com/1609](https://www.kroobannok.com/1609). [สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2566].
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2562). ประวัติดนตรีไทยศึกษา : มุมมองทางทฤษฎีการศึกษา. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 20(2), 35.
- ทิพย์ฤทัย อยู่คง. (2561). ศึกษาเดี่ยวซอดังเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน). วารสารวิจัยรำไพพรรณี. 10(4), 101-106.
- บรรเลง สาคริก. (2503). ศิลปะของการดนตรีและละคอน. ใน อันเพลงไทยใช้จะไร ในคุณค่า. กรุงเทพมหานคร: สามัญนิติบุคคลไทยวัฒนาพานิช.
- พิชิต ชัยเสรี. (2532). หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน). ใน นามานุกรมศิลป์ เพลงไทยในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- สุรัชย์ เครือประดับ. (2516). ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร.
- สุรพงษ์ บ้านไกรทอง. (2558). การบรรเลงเดี่ยวซอสามสายของครูเอก สมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

เสาวลักษณ์ คำจันทร์. (2563). การถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวซอด้วง เพลงสุดสงวน
สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อُن ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษาครูเชวง
ศักดิ์ โพธิสมบัติ. ดนตรีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีไทย
ศึกษา วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.